

Leopold Zatočil

Národnost: česká

Datum narození: 17. října 1905

Místo narození: Židlochovice

Datum úmrtí: 9. ledna 1992

Místo úmrtí: Brno

Sociální zařazení: Narodil se jako čtvrté dítě do rodiny cukrovarnického dělníka Rudolfa Zatočila. Se svou první ženou Marií, rozenou Bandouchovou, se oženil roku 1936. O tři roky později se jim narodil syn Petr Leopold. Poté ovdověl a druhý sňatek s Matyldou (rozenou Burkertovou) se uskutečnil roku 1959.

Akademické působení

Leopold Zatočil prožil své mládí v Rakouském Slezsku, kde navštěvoval obecnou školu s polským vyučovacím jazykem. Na německé gymnázium v Bielsku docházel pouze krátce, rodina se totiž roku 1919 přestěhovala do Československa. Zde nastoupil na německé gymnázium v Uničově, maturitu však složil roku 1926 v Olomouci. V témže roce se přihlásil na Filozofickou fakultu Masarykovy univerzity, kde studoval germanistiku a slavistiku. Po složení státních zkoušek z němčiny a češtiny vycestoval na stipendijní pobyt do Berlína (1929–1930). Navštěvoval přednášky předních německých filologů Arthura Hübnera a Julia Petersena, do tajů komparatistiky jej zasvětil Wilhelm Schulze a zájem o evropský sever v něm probudil nordista Gustav Neckel.

Po návratu z Německa obhájil disertační práci *Beiträge zur gotischen und mittelhochdeutschen Syntax* a roku 1931 získal titul doktor filozofie. O rok později složil zkoušku učitelství pro střední školy. Filozofickou fakultu však neopustil a na akademické půdě zůstal jako asistent germánského semináře. Díky stipendiu německé vlády pak mohl do Berlína vycestovat ještě podruhé, a to v letech 1934–1935. Roku 1937 předložil habilitační práci *Der Neusohler Cato. Ein kritischer Beitrag zur Entwicklungsgeschichte der deutschen Catobearbeitungen*, na jejímž základě byl jmenován soukromým docentem německého jazyka a staré německé literatury. Zároveň působil jako lektor němčiny.

Po uzavření českých vysokých škol v listopadu 1939 byl zaměstnán jako středoškolský profesor. Od roku 1940 učil na Městském dívčím reformním reálném gymnáziu a zároveň vyučoval německou mluvnici a konverzaci v kurzech pro přípravu pedagogů ke zkouškám způsobilosti pro hlavní školy.

Ihned po osvobození obnovil svou činnost na fakultě. Vedl přednášky a cvičení z germánské jazykovědy. Po tragické smrti svého kolegy, literárního historika Stanislava Sahánka, převzal rovněž výuku dějin německé literatury. Mimořádným profesorem pro obor germánské jazykovědy byl jmenován 9. listopadu 1945, a to s účinností od 1. května 1940. V letech 1948–1953 vyučoval na Filozofické fakultě UK – věnoval se zde budování nově vznikajících oborů, nordistiky a nederlandistiky. Značné pracovní vytížení se podepsalo na jeho zdravotním stavu. Roku 1951 utrpěl těžký kolaps, jehož následkem byl hospitalizován v nemocnici. Na naléhání tehdejšího děkana

FF UK Bohuslava Havránka s výukou v Praze neskončil, do hlavního města dojížděl až do roku 1953. V té době usilovala pražská fakulta o to, aby Leopold Zatočil přestoupil na Karlovu univerzitu definitivně. S tímto návrhem však nesouhlasil tehdejší brněnský rektor František Trávníček, a tak výborný germanista zůstal věrný své alma mater. S Prahou se ovšem nerozloučil nadobro, často sem zajížděl jako oponent ke kandidátským zkouškám a obhajobám. V letech 1947–1957 absolvoval delší pobyty ve Švédsku a Dánsku.

Roku 1950 se stal ředitelem germánského semináře na brněnské filozofické fakultě a od roku 1963 stanul v čele katedry germanistiky a nordistiky. Ústav měl výbornou pověst; mnoho slovenských germanistů obhajovalo titul kandidáta věd právě v Brně, jelikož na svých domovských pracovištích neměli dostatek kvalifikovaných komisí.

Vedle vědecké a pedagogické činnosti zastával Zatočil také různé funkce v komisích. Byl členem komise pro obhajobu doktorských disertací na FF UK, v Brně se stal předsedou komise pro obhajobu a udělování hodností kandidátů filologických věd. Dlouhodobě působil také ve Vědecké radě FF MU. Roku 1971, v šedesáti šesti letech, odešel do důchodu.

Výběr z díla

Badatelské zájmy Leopolda Zatočila byly velmi rozsáhlé. Ve svých dílech se nezaměřoval pouze na lingvistiku, ale věnoval se rovněž filologicky orientované literární historii. Již v době svých studií publikoval článek *Zur Hypotaxe bei Hartman von Aue* (1932). Velký zájem v zahraničí pak vzbudily Zatočilovy práce, které popisovaly problematiku básnických převodů Catonových distichů. Výsledky tohoto bádání shrnul v monografii *Cato a Facetus* (1952).

V mnohých dílech Leopolda Zatočila byly tematizovány německo-české vztahy, kterými se zabýval jak z literární, tak z lingvistické stránky. Zkoumal česká slova v německých nářečích na Moravě a ve Slezsku (*Drei tschechische Wörter in den deutschen Mundarten Mährens und Schlesiens*, 1934), doložil nezávislost české *Alexandreidy* na tvorbě minesengra Ulricha z Eschenbachu a vysvětlil význam staročeského díla *Tkadleček* pro německou skladbu *Ackermann aus Böhmen*. Velký ohlas vyvolaly rovněž jeho komentované překlady starogermánských ság *Gutasagy* a *Ságy o Volsunzích*. Tematicky se však Zatočil neomezoval pouze na německy mluvící teritorium, řadu studií věnoval také nordistice. K jeho oblíbeným tématům patřily staroseverské ságy a vymřelý germánský jazyk góština.

Leopold Zatočil přispíval nejen do českých periodik, jeho články vycházely rovněž na stránkách zahraničních časopisů (např. *Český časopis filologický*, *Časopis Matice moravské*, *Naše věda*, *Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur*, *Zeitschrift für deutschen Altertum und deutsche Literatur*).

Ocenění vědeckou komunitou

Leopold Zatočil zastával také řadu funkcí mimo univerzitu. Na návrh pražského germanisty profesora Josefa Janka byl v lednu 1946 zvolen dopisujícím členem bývalé Královské české společnosti nauk. Od roku 1954 působil jako předseda brněnské odbočky Kruhu moderních filologů při ČSAV. Organizoval řadu přednášek o moderní filologii, které vedli nejen domácí, ale i zahraniční hosté. Byl členem Vědecké rady Kabinetu pro moderní filologii

při ČSAV v Praze, Jazykovědného sdružení či nizozemské vědecké společnosti Maatschappij der Nederlandse Letterkunde v Leidenu. Působil také v redakčních radách pražského Časopisu pro moderní filologii, Sborníku prací FF UJEP a Spisů FF UJEP.

Roku 1967 byl obdržel stříbrnou medaili brněnské univerzity, později se dočkal také zlaté medaile Filozofické fakulty MU.

Evaluace

Leopold Zatočil byl vynikající germanista a jazykovědec s neobvykle širokým záběrem, v němž dokázal spojit oblast lingvistickou i literární. Aktivně ovládal několik řečí, pasivně pak rozuměl všem germánským jazykům a patřil mezi znalce góštštiny. Byl dlouholetým vedoucím nynějšího Ústavu germanistiky, nordistiky a nederlandistiky Filozofické fakulty MU. Na půdě brněnské univerzity vychoval řadu odborníků a učitelů německého jazyka. Jeho vědecké práce vzbudily velký ohlas za hranicemi Československa, kde se stal uznávaným odborníkem. Leopold Zatočil tak povznesl českou filologii na mezinárodní úroveň.

Prameny a literatura

Archiv Masarykovy univerzity, fond A2 FF, habilitace a profesury, kart. 4/13.

Archiv Masarykovy univerzity, fond A1 RMU, osobní spisy, kart. 353/1.

PODBORSKÝ, Vladimír. Leopold Zatočil. In *Slavica na Masarykově univerzitě v Brně: Literární věda, jazykověda, historiografie, uměnovědy*. Ivan Dorovský (ed.). Brno: Masarykova univerzita, 1993, s. 237–238.

Profesor Leopold Zatočil šedesátiletý. *SPFFBU*, A 13, 1965, s. 5–10.

Soupis prací prof. L. Zatočila. *SPFFBU*, A 23–24, 1974–1975, s. 7–8.

ŠKRDLÍKOVÁ, Jana. *Antonín Beer, profesor germánské jazykovědy a redaktor časopisu Naše věda*. Brno, 2011. Magisterská diplomová práce. Filozofická fakulta Masarykovy univerzity.

UHRVÁ, Eva. Deset let od úmrtí profesora Leopolda Zatočila. *Universitas*, 2002, č. 1, s. 32–33.

ZEMAN, Jaromír. Prof. PhDr. Leopold Zatočil, DrSc., zum 80. Geburtstag. *SPFFBU*, K 6, 1984, s. 7–9.